במלוה שעמו. שהבכור נתחייב לאחיו: **פלגי.** חלק בכורה יחלקו ביניהן איהו מעכב פלגא ונותן לאחיו פלגא דהוי ליה ממון המוטל בספק וחולקין דאין ידוע מי חייב מוחזק לאחיו שהרי הבכור רוצה הוא לשעבד נכסיו לאחיו לגמרי וצעין יפה גמר ומקני נכסיו לאחיו

[א]ומלוה שעמו פלגי אמר רב הונא אמר רב אסי [ב]בכור שמיחה מיחה אמר רבה מסתבר טעמיה דרב אסי [ג]בענבים ובצרום זיתים ומסקום אבל דרכום לא ורב יוסף אמר אפילו דרכום דרכום מעיקרא עינבי השתא חמרא כדאמר רב עוקבא בר חמא ליתן לו דמי היזק ענביו ה"נ נותן לו דמי היזק ענביו היכא איתמר דרב עוקבא בר חמא אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט שהניח להן אביהן ענבים ובצרום זיתים ומסקום בכור נוטל פי שנים אפילו דרכום דרכום מעיקרא עינבי השתא חמרא אמר [ד]מר עוקבא בר חמא ליתן לו דמי היזק ענביו: אמר רב אסי [ה]בכור שנטל חלק כפשוט ויתר מאי ויתר רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה [ו] רב פפי משמיה דרבא אמר ויתר [ז]בכל הנכסים כולן רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה קא סבר אין לו לבכור קודם חלוקה ומה דאתא לידיה אחיל אידך לא אחיל ורב פפי משמיה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים כולן קא סבר יש לו לבכור קודם חלוקה ומדאחיל בהא אחיל בכולהו והא דרב פפא [ג]לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא בכור דאזיל זבין נכסי דידיה ודפשוט אזול יתמי בני פשוט למיכל תמרי [ג][מהנהו לקוחות מחונהו] אמרי להו קרובים לא מיסתייא דזבנתינהו לנכסייהו אלא מימחא נמי מחיתו להו אתו לקמיה דרבא אמר להו לא עשה ולא כלום

מר

קרקע בחוב אביהן היא מוחזת וגובה מהן בשבועה כדין בעל חוב או אם פטרה מן השבועה גובה ממלוה שהיא ביד אחרים אפי' לר"ע ודלא כאבא שאול בן אימא מריסא[ה] ואין לומר דההוא כרבי אחיא אבל לרבנן הוי מלוה ראוי דהא לא משתמיט התם שום אמורא לאוקומי כרבי

כדי שיהא אביו מוחזק בהך מלוה ויטול בה [ד] אותן פי שנים או דלמא לא שנא משאר מלוה הלכך פלגי. יש לשונות אחרים ולא נתייישבו לפי הלשון הכתוב בספרים. והא דאמרי' כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לאו מילתא היא אלא כשלחו מתם דאמר רבה [קכה:] מסתבר טעמא דבני מערבא כו' וכל היכא דאמר נכסיי לך ואחריך ליורשיי מת ראשון קנו יורשי הנותן או יורשי יורשין הקודמין ליורשו אבל בעל לא דאין הבעל נוטל בראוי ואם נתן הנכסים לבת מהיום ולאחר מיתה אע"פ שמתה בחיי הזקנה הבעל יורשה דהויא לה מוחזקת בגוף הקרקע בחיי הזקנה: **אמר רב הונא אמר רב אסי.** אע"ג דאוקימנא לדברי הכל דאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהן מיהו אם מיחה ואמר אל תשביחו חלקי אלא נחלוק מיד ואשביח אני שני חלקים שלי ואטול כל שבחן והן נתייאשו מלחלוק והשביחו הנכסים הרי מיחה בהן ויטול פי שנים דהא פסקינן לקמן יש לו לבכור פי שנים קודם חלוקה משעה שחפץ לזכות בבכורתו והרי חפץ ליטול חלקו לאלתר וזוכה בחלק בכורתו מיד כל מקום שהוא הלכך נכסין דידיה אשבח: **אמר רבה מסתברא מילתא דרב אסי.** דיטול הבכור פי שנים בשבח שהשביחו יתומים בשביל מחאתו כשמיחה בענבים מחוברים ובצרום היתומים אלא מדעתו א"נ מדעתו ובעל כרחו שלא רצו לחלוק או זיתים היו מחוברין כשמיחה בהן ומסקום והשביחום יתומים בצירה ומסיקה בהאי שבח שקיל בכור פי שנים שנוטל שני חלקים מן הענבים כמות שהן בצורים ולא יתן להם שבח בצירה דענבים היו ואכתי ענבים נינהו וענבים של בכור הוא דאשבוח והרי זה דומה לגזול פרה והוקירה דמשלם אותה כמות שהיא הואיל ולא נשתנית: **אבל דרכום.** ע"מ לזכות הן בשבח דריכה לא שקיל בכור פי שנים כדתנן [ב"ק נג:] הגוזל עצים ועשאן כלים משלם כשעת הגזילה דקנייה בשינוי ה"נ קנינהו יתמי להני ענבים בשינוי כך נראה בעיני. ורבינו חננאל פירש בכור שמיחה ואמר איני מוותר חלק בכורה דיו וא"ל למחות פעם אחרת ואמר רבה ה"מ כשמיחה בענבים ובצרום זיתים ומסקום הוא דאין צריך למחות לו פעם אחרת אבל אם דרכום וחלקו ולא מיחה ויתר ולא נהירא לי חדא דאפי' לא מיחה לא הפסיד חלק בכורה עד שיטול חלק באחת מן השדות כפשוט כדלקמן ואז ויתר חלק בכורה בכל הנכסים ועוד הא אכתי לא איירינן לעיל בשום ויתור דיימא מכיון שמיחה מיחה ולא יוותר עוד: **ורב יוסף אמר אפי' דרכום.** קס"ל השתא דאפי' דרכום שקיל בשבח היין פי שנים והיינו דקא מתמה גמרא דרכום אמאי שקיל פי שנים הא מעיקרא ענבי והשתא חמרא וקנייה בשינוי כדפרישית. ומשני כדאמר רב עוקבא כו' לקמן ה"נ נותן לו דמי היזק ענביו כלומר האי דאמר רב יוסף אפי' דרכום לא ליטול שבח היין היתר על הענבים אמר דודאי לא שקיל אלא דמי ענבים אלא הכא במאי עסקינן שפחת היין ונשפך או נתקלקל שאין שוה כדמי ענבים ואתא רב יוסף למימר דאפי' דרכום ופחתו בכור נוטל פי שנים בענבים בצורים כדמים שהיו שוין הענבים דכיון דמיחה בהן לא הוו להו לדרוך ענבים שלו ומשלמים לו דמי ענביו הכל כשעת הגזילה ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דבה איירי דאין נוטל בשבח היין ורב יוסף אתא למימר דה"ג לא שקיל בפחיתת היין מדמי ענבים: **דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט כו' נוטל פי שנים.** וכגון שמיחה: **אמר רב עוקבא כו'.** וה"ק ואפי' דרכום נוטל פי שנים בענבים בצורים כמו שהן שוין קודם דריכה: **בכור שנטל חלק.** באחת מן השדות כאחד מאחיו חלק פשיטות: **ויתר.** כלומר הרי מחל חלק בכורה כדמפרש לקמיה אי בהאי שדה אי בכל הנכסים. וטעמא כדאמרן לעיל [קכד.] אם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי דכיון דמתנה קרייה רחמנא [דברים כא] ואיהו לא בעי לה לא הויא מתנה ולא יזכה בה עוד: **קסבר אין לו לבכור.** חלק בכורה לא לתת ולא למכור קודם חלוקה כדכתיב [שם] לתת לו עד דאתיא לידיה דמקבל מתנה הלכך האי שדה שבא לידו חלקו ממנה והיה לו לזכות בו חלק בכורה דהא שעת חלוקה הוא וקיימן ביה לתת לו (ב) הלכך מצי מחיל אבל בשאר נכסים לא מצי מחיל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דעד שעת חלוקה לא זכי בהו וכ"ש בחלק פשיטות דלא זכי קודם חלוקה שלא הוברר חלקו ומיהו אם מת קודם חלוקה ל"ש בכור ול"ש פשוט בנו יורש עם האחין ונוטל חלק אביו כשיבאו לחלוק דלא גרע היכא דמת האב ואח"כ מת הבן דבן הבן יורשו מהיכא דמת הבן בחיי האב דבן בנו יורשו כדכתיב ובן אין לו [במדבר כז] עיין עליו [לעיל קטו.] אבל קודם חלוקה אין יכולין למכור לא האב ולא הבן: **יש לו לבכור קודם חלוקה.** ואע"ג דחלק פשוט אין לו דהא כתיב לתת [דברים כא] משעת שמת האב הוא ראוי ליתן לו הלכך בבכור תליא מילתא דבשעה שירלה יזכה בחלקו וכדאמרן לעיל בכור שמיחה מיחה והלכך יש כח בידו למחול כל שעה שירלה דהיינו דבר שבא לעולם ואגן סהדי דכי היכי דאחיל בהא שדה אחיל בכולהו וכיון דיש כח בידו לזכות יש כח נמי בידו ליתן ולמחול והויא מחילה: **בנכסי דידיה ודפשוט.** יש מפרשין בחלק בכורתו ובחלק פשיטותו ואין זה לשון גמרא. ועל כרחי זקוק אני לפרש שמכר כל הנכסים שני חלקים שלו וחלק פשוט אחיו מקמי דניפלוג בהדיה מכר כל השדה שלא ברשות אחיו ולצורך אחיו לתת לו מעות של חלקו: **למיכל תמרי.** מאותו שדה בשביל חלק אבותיהן: **מחוגהו.** הכוס: **אמרו להו.** לגקוחות קרוביהו דיתמי: **דזבנתינהו לנכסייהו.** שלא מדעתם ושלא מדעת אבותיהן דהא ודאי חלק פשוט אחיו לא היה יכול למכור: **לא עשה.** הבכור ולא כלום במכירה זו:

מר

דגרס פלגי בלא יו"ד אינו מיושב כ"כ. ונראה לגזה כוון הרשב"ם ז"ל במש"כ וש כו' ולא נתישבו לפי הלשון הכתוב בספרים ודו"ק. ג) נ"ל והא דרב עוקבא דאמר ליתן לו וכו': דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט וכו'.

מסורת הש"ס

[א] [נ"ל רב עוקבא], [ב] [נרכות ט. וש"נ], [ג] רש"ל, [ד] [נ"מ אינו], [ה] [בכתובות דף פג.].

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ובמלוה כו' ובמקום שמפורש בהדיא דחולקים. עי' לעיל דף סב ע"ב תוס' ד"ה אמר: שם ד"ה אבל כו' שינוי במקומו עומד. עי' ב"ק דף סו ע"ב תוס' ד"ה מי דל"ו ס"ל דשיני קונס ועי"ש דף לד ע"א בסופו דשמואל ס"ל דשיני קונס וא"כ פריך הכא שפיר לר"י ושמואל לשיטתם:

הגהות הב"ח

(א) גב' מאי ויתר רב פפא וכו' בשותפה שהה קא סבר אין לו לבכור קודם חלוקה ומה דאתא לידיה אחיל אידך לא אחיל רב פפי משמיה דרבא וכו' כולן קא סבר יש לו: (ב) רשב"ם ד"ה קסבר אין לו לתת לו מאי מחיל לא"ל ותיבת הלכך נמחק:

מוסף תוספות

א. וז"ל הרבינו יונה: ונפקא מינה וכו' כגון אם גבו היתומים קרקע בחובת אביהם וכו', א"נ השתא דתקון הגאונים וכו' דגבו ממטלטלי דיתמי וכו'. ב. [ולכן] גובה כתובתה ממנה, כיון שכבר נשתעבדה לה, משא"כ בבכור ובעל, דבעל נמי אין לו שום זכות בגוף מלוה ונזיקין על אשתו אלא לאחר מיתה. שם.

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ה סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ז:

נט ב ג מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף ט:

ס ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

רבינו גרשום

דאבא: ובמלוה שעמו פליגי. שאם הבכור לוה מאביו ונשאר אותה מלוה בידו יטול ממנה חלק כדפשוט והחלק של הבכורה יטול המחצית בלבד וחצי האחר יחלוקו ביניהן האחים ומאי טעמא יטול מחצית ממנה חלק בכורה משום דלא דמי הא מלוה שעמו למלוה שישנה אצל אחרים דהתם לאו מוחזק הכא מוחזק והואיל ויש לה שם מלוה בדין הוא דלא שקיל מינה חלק בכור. אבל הואיל דמוחזק הוא מהני ליה דשקל פלג דבכורה: ל"א במלוה שעמו פליגי. כלומר אע"ג דפסיק רב פפא הלכת' הני מילי במלוה שישנה אצל אחרים אבל במלוה שעמו פליגי עליה בני מערבא ו) דשקיל מיניה פי שנים: בכור שמיחה. ליתומים ואמר אין רצוני שתשביח נכסים של אבא עד שתתנו לי חלק בכורתי ולא רצו אלא השביחו אע"ג דאמרן לעיל אבל בנו בתים כו' השביחו נוטל פי שנים אף בשבח משום דמחאתו היה מחאה: בענבים ובצרום. הואיל שהיו משובחין בחיי אביהן ולא דרכום אלא בצרום בלבד ומיחה על הבצירה בצירה לא חשיב שבח כל כך אע"פ שטרחו ובצרום שקיל בכורה מענבים מובצרים ואינו מנכה להם כלום הואיל דמיחה וכן נמי בזיתים ומסקום אבל דרכום שכבר נשתנו שעכשיו הוא יין שטרחו בהן הרבה אע"פ שמיחה אינו נוטל פי שנים ביין: רב יוסף אמר אפי' דרכום אם מיחה מיחה ונוטל: ומקשי' הא הוו השתא חמרא שהשביחו יתומים ולא מטא לידא דאבוהון. נותן לו דמי היזק ענבים שאם דרכום הרבה אובדות מהם והרבה מתפזרות מהן אותו היזק ישלמו ליה ולא נוטל פי שנים: והא דרב עוקבא ג) דאמר בכור ופשוט שהניח כו' מוקים לה במיחה: חלק כפשוט. שלא נטל פי שנים: ויתר באותה שדה. ולא יהבינן ליה טפי באותה שדה כי אם כפשוט אבל בשאר [הנכסים] לא ויתר: ויתר בכל הנכסים. דבשאר נכסים נמי לא שקיל פי שנים. אין לבכור בנכסי אביו כלום קודם חלוקה כלומר לא ליתן ולא למכור. הלכך מה דאתא לידיה אותה שדה בלבד שחלק עם אחיו ולא נטל ממנה אלא כפשוט באותה שדה שכבר באתה לידו ויתר. אבל בכל הנכסים שעדיין לא באו לידו לא מחל חלק בכורה: זבין נכסיה דידיה ודפשוט. אחוה קודם שחלקו אתו לקמיה דרבא ואמר להו לא עשה ולא כלום אותו מכר:

ו) גשון זה שכ' רבינו עולה שפיר לפי גירסתו ז"ל שגרס פליגי אבל לגי' הרשב"ם ז"ל

לא עשה כלום בפלגא. פירש הקונטרס בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשוט אחיו ואין נראה לחלק פשיטותו פשיטא דמכר כדקאמר לעיל מה חלק פשוט אע"ג דלא אתי לידיה[א] אלא נראה דלא עשה ולא כלום בפלגא היינו בחלק פשיטות אחין[ב] אבל חלק בכורה מכר וכל שכן חלק פשיטותו ומר סבר לא עשה כלום בכולהו לא חלק בכורה ולא חלק פשיטות אחין[ג] אך תימה דלמאן דאמר לא עשה ולא כלום בפלגא היינו בחלק פשיטות אחין מאי קא משמע לן רבא וכי על חלק אחין הוא דרכו לישאל:

והלכתא יש לבכור קודם חלוקה. אע"ג דקיימא לן כרבנן כדפסק רב פפא[ד] דאין בכור נוטל פי שנים במלוה כרבנן דאמרי חלק בכורה עד דאתי לידיה מודו רבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה כפ"ה דהוי שפיר ראוי לתת לו שמשעה שמת האב היה ראוי לתת לו ומיהו מכל מקום אין נוטל פי שנים בשבח[ד] דלא מלתא לו ממעטינן לה אלא מימנא לו ממעטינן דבעי מצוי ומוחזק למעוטי ראוי מלוה ושבח ומלתא לו גלי לן מדקרייה מתנה דרשינן מימנא לו מצוי ומוחזק ואי לא ימצא לו לא הוה דרשינן מלתא לו פרט לראוי וכן משמע ההיא דספרי דבי רב[ה] דמימנא לו ממעטינן שבח ולעולם אית להו לרבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה והא דאמרינן ואם אמר אני נוטל ואיני נותן רשאי לא הוי טעמא משום דיש לו[ו] קודם חלוקה דאפי' אין לו לבכור יכול לומר אני נוטל ואיני נותן דלא משום שרוצה להסתלק מן הבכורה לגמרי שלא יוכל לחזור ולתבעה קאמר אלא הכי קאמר להו אני נוטל וכל זמן שלא נטלתי לא תוכלו לתבעני כלום: **הרי** זו מקודשת **ותנאו בטל.** מפורש בריש אע"פ (כתובות דף נו. ד"ה הרי): מדלדש

מר סבר לא עשה כלום בפלגא ומר סבר בכולהו שלחו מתם בכור שמכר קודם חלוקה לא עשה כלום אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה [א]והלכתא יש לבכור קודם חלוקה מר זוטרא מדרישבא פלג בצנא דפלפלי בהדי אחין בשוה אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה הואיל ויתרתה במקצת ויתרתה בכל הנכסים כולן: **מתני'** [ב]האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה [ג]המחלק נכסיו [ד] על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום [ה]כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין: **גמ'** לימא מתניתין דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאו קיים דתניא [ו]האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר [ז]בדבר של ממון תנאו קיים אפי' תימא ר' יהודה התם ידעה וקא מחלה הכא לא קא מחיל אמר רב יוסף [ח]אמר איש פלוני בני בכורי הוא נוטל פי שנים איש פלוני בכור הוא אינו נוטל פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר ההוא דאתא לקמיה דרבה בר בר חנה א"ל מוחזקני בזה שהוא בכור א"ל מנא ידעת דהוה קרי ליה אבוה בוכרא סכלא דלמא בוכרא דאמא הוא דכל בוכרא דאמא נמי בוכרא סכלא קארו ליה [ט]ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא אמר ליה מוחזקני בזה שהוא בכור אמר ליה מנא ידעת אמר ליה דכי הוו אתו לגבי אבוה אמר להו זילו לגבי שכחת ברי דבוכרא הוא ומסי רוקיה ודלמא בוכרא דאמא הוא [י]גמירי בוכרא דאבא מסי רוקיה בוכרא דאמא לא מסי רוקיה אמר ר' אמי [יא]טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים דאמר קרא [1]והיה הבן הבכור לשניאה עד שיהא בן משעת הויה רב נחמן בר יצחק אמר [יב]אף אינו נידון כבן סורר ומורה דאמר קרא [2]כי יהיה לאיש בן סורר ומורה עד שיהא בן משעת הויה אמימר

ירושה קונה: **גמ' לימא מסני'.** דקתני אין אדם מתנה דלא כרבי יהודה ואמן קיימא לן [עירובין מו:] רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה: **שאר.** מזון: **עונה.** תשמיש: **ומנאו בטל.** דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה דכמעשה בלא תנאי דמי: **בדבר של ממון.** שאר וכסות אבל עונת תשמיש מצוה היא ועערא דגופא הוא: **מנאו קיים.** הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה אבל לא שאר וכסות ומתני' נמי של דבר ממון הוא: **הפס קא מחלה.** שעל מנת כן קבלה קדושין ובהיא הנאה דמקדש לה מחלה ליה וכיון דקבלה לקדושין מיניה נתרצית למחול אבל הכא מי מחיל מה הנאה יש לו לבן שימחול ואע"פ ששתק הבן אין זו מחילה דאינו רוצה להכעיס את אביו. ולא גרסינן מי ידע דמחיל: **האומר איש פלוני הנה הוא בני בכורי.** מהימנינן ליה לאב ליטול פי שנים דאפי' רבנן דפליגי אדר' יהודה לקמן בשמעתין [קכז:] ואמרי אינו נאמן הני מילי בדמוחזק לן דלאו בכור הוא אבל בדלא מוחזק לן הי מינייהו בכור מודו דנאמן כדאמרינן לקמן [שם] אלא לרבנן יכיר [דבריס כא] למה לי בגריך היכרא: **אבל אמר יירש[ט] פלוני בני הנה הוא בכור.** ולא אמר בכורי אז לא יטול פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר והוי בכור לכהן אבל לא לנחלה דלא הוי ראשית אונו דידיה ומספיקא לא יהבינן ליה פי שנים ואפילו אם תפס מפקינן מיניה דלא קיימא ליה יכיר לאחריס דאכתי מספקא לן: **מוחזק אני בו.** ועד אחר עמו (כו'): **בוכרא סוכלא.** בכור שוטה: **דכל בוכרא דאמא בוכרא סוכלא קרי ליה.** ולא משום שטותו אלא לפי שאינו בכור גמור כמו הדם שוטה שאינו כשר: **מוחזק אני בזה שהוא בכור.** והיה עד אחד עמו. והאי בכור היה שמו שכחת כדלקמיה: **דני הוו אתו.** המושמין בעייהן: **שכחת ברי.** שם הבכור ולאו היינו בריה דר"ח דאמרי' בלא יחפור (לעיל דף כו.) אמר ר"ח לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמנה: **אמר ר' אמי.** בכור הנולד טומטום שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות ולאחר זמן נקרע ונמצא זכר שהיה גיד שלו ובציו טמונין בגוף. ורבותא נקט דאף על גב שנמצא זכר גמור וכל שכן אנדרוגינוס שאין ספיקו עתיד להוודע: **והיה.** קרא יתירא הוא: **הויה.** לידה: אמימר

סא א מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' ו סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רעח סעיף ח:

סב ב מיי' פ"ו שם הלכה ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רפז סעיף ח:

סג ג ד מיי' שם הלכה ה ו ועיין במגיד משנה טוש"ע שם ס"ז:

סד ה מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ו ועיין במ"מ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ה וסי' סט סעיף ו:

סה ו ז ח מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' טז יז סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רעז סעיף יג:

סו ט מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ד:

סז י מיי' פ"ז מהל' ממרים הלכה יג סמג לאוין רכ:

רבינו גרשום

מר סבר. רב פפי דאמר יש לבכור קודם חלוקה לא עשה ולא כלום בפלגא בחלק פשוט ומכל שכן חלקו של אחיו שלא מכר משום דבג' חלקים צריך למיפלג וחרי חלקים [הוי] דידיה ורב פפי אמר שלא עשה ולא כלום בההיא פלגא שלו דמגיע בפשוטו משום דאכתי לא פליג אבל חלק בכורה דזכי ליה רחמנא מצי למיזבן: ומר סבר. רב פפא דאמר אין לבכורה קודם חלוקה סבירא ליה לא עשה ולא כלום בכולהו נכסים ומשום הכי לא מזדבן אפי' חלק בכורה: מדרישבא. מקום: בצנא דפלפל. סל מלא פלפלין וחלק עמו בשוה והיה בכור: **אים'** האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר ולא כלום. מפני שעוקר נחלה מן התורה מכל וכל ומתנה על מה שכתוב בתורה לתת לו פי שנים: המחלק נכסיו על פיו. שכיב מרע שאינו צריך קנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא מה שאמר בפיו זה יתנן לפלוני וזה יתנן לפלוני קיים: ריבה לבן אחד מנכסיו ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור. שלא נתן לו כי אם כאחד מבניו דבריו קיימין משום דבלשון מתנה הוא נותן ומתנה יכול ליתן לכל מי שירצה. אבל אמר משום ירושה. פלוני יירש שדה פלוני וריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור לא אמר ולא כלום משום דהשתא עוקר ירושה דאורייתא. ואם אמר משום מתנה דבריו קיימין דמתנה מצי למיהב לכל מאן דבעי: כתב מתנה בין בתחלה בין בסוף וכו' כדפיר' לה בגמ': לימא מתני' דקתני דהרי מתנה על מה שכתוב בתורה לא אמר כלום ר' מאיר היא דאי ר' יהודה **ט)** היינו דמתנה על מה שכתוב בתורה: ר' יהודה אומר בדבר של ממון תנאו קיים אבל עונה לא הואיל דלאו ממון הוא. עד כאן לא אמר ר' יהודה גבי אשה דבדבר של ממון תנאו קיים משום דידעה היא איתתא דלא בעי למיתן לה מזון וכסות אפי' הכא מקדשה ליה ומחלה ליה בההיא הנאה דמקדש לה ראית לה עונה ומחלה בממון וניחא לה בהנהו קדושין אבל הכא גבי מתנה מי ידע האי יורש דהה בעי ממעט ליה חלקו דלימחול ליה משום הכי אפי' ר' יהודה מודה דתנאו בטל: בכורי הוא נוטל פי שנים. דכיון דאמר בכורי משמע בכור של ראשית אונו. אבל אמר פלוני בכור לא יטול דדלמא בוכרא דאמו קאמר: בוכרא סכלא. כלומר בכור שוטה שאינו כל כך עיקר בכור כי הוא מן האם: בוכרא מסי רוקיה. דלא בכור ממש הוא ואינו נוטל: דכי הוו אתו אינשי דהוי להו שחין או מכה אתא לקמיה להתרפאות ומסי רוקו. כלומר שרוקו יפה לרפואה

ט) נ"ל דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאו קיים: ר"י אומר וכו'.

מסורת הש"ס

א) יבמות לו., **ב)** [עי' פירקב"ס ע"ז דף קכט.], **ג)** קדושין יט: ב"מ נח. לד. כתובות נו., **ד)** [בכריס כא], **ה)** [לקמן קכ.], **ו)** [כס"ש מס"ז], **ז)** [לעיל קכה:], **ח)** [לעיל קכד:],

תורה אור השלם

1 כִּי תִהְיֶין לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכוֹר לַשְּׂנוּאָה: דברים כא טו

2 כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: דברים כא יח

הגהות הב"ח

(א) במשנה המחלק נכסיו לבניו על פיו: **(ב)** תוס' ד"ה והלכתא וכו' משום דיש לו לבכור קודם חלוקה דאפי' אין לו לנכסי קודם חלוקה יכול לומר איני נוטל:

מוסף רש"י

המחלק נכסיו על פיו. אחרי דברי פיו ולא בנמסה ירושה בשמיקה (יבמות לו.). **ריבה לאחד כו' דבריו קיימין.** דלכולן נתן במיי ואין כאן ירושה ליטול בכורה ולא הפשוטים ליטול בשוה, אלא מה שריבה ריבה ומה שמיעט מיעט (שם). **ואם** אמר משום ירושה, פלוני יירש שדה פלונית ופלוני בני יירש שדה פלונית, לא אמר כלום. שהתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל, הואיל ולא חילק לפשוטים בשוה ולבכור פי שנים (שם). **כתב בין בתחלה.** תנתן שדה פלונית לפלוני וירשנה, בין באמצע. ירשה ותנתן לו וירשה, בין בסוף. ירשה ותנתן לו (שם). בדבר של ממון. כגון שאר וכסות (כתובות נו. קדושין יט: ב"מ נא.) **תנאו קיים.** ניתן לממילה והרי ממלה, אבל עונה שהיא לער הגוף לא ניתן למחילה (קדושין וב"מ שם).

מכאן שייך לעמוד הבא

תשב לזכר ולנקבה. ימי טוהר לזכר וימי טומאה לנקבה (נדה כח.). **הוכרו** ולבסוף נתערבו. כגון שני נשים של שני אנשים שהוכרו וולדותיהן ואח"כ נתערבו, ועכשיו כשהן נאין כולן לירש דומין לאחן אמיסס ולכל אחד אמרי לאו אחיהו אתה (בכורות מז:). **כותבין הרשאה זה לזה.** האחד לאחיהו על מלקו בנכסי אביו, ובעל ההרשאה בא אצל יורשי שני האחות ואומר לכל אחד אם אמיסס אני מנו לי ואם זה אמיסס מנו לי מלקו, וכן לבני הבנים, אבל לא הוכרו מעולם אין כותבין, דלא היתה להם זכיה מעולם בנכסי אביו (שם).

מוסף תוספות

א. שעד כאן לא נחלקו אלא בחלק בכורה משום דכתיב לתת לו אבל בחלק פשיטות כו"ע מודו דיכול למכור. ר"ן. ב. ולא בפלגא ממש אלא חולקא דאחוה פשוט קרי פלגא ודמיא לחצי קרקע דפ' חזקת (לעיל לז:). יד רמה. ג. ואיידי דאשמועינן בדרב פפי בפלגא דהיינו חולקא דאחוה לחודיה נקט בדרב פפא בכולהו דמשמע דאפי' בדנפשיה נמי איכא מקצת דלא עשה ולא כלום, ומאי ניהו חלק בכורה. **סס.** T. [ד]לענין מחילה ומכירה שהוא כמי שאינו רוצה לקבל המתנה, שייך למימר כן, דיש כח בידו למחול ולמכור קודם שיקבלנה כמי שאינו רוצה לקבלה, אבל לזכות בשבח שהשביח קודם שהגיע לידו כגון שלפופי והוו תמרי לא, דעד דמטיא לידיה, לא הויא מתנה. נימוקי יוסף.